

DAŇOVÉ ZVÝHODNĚNÍ PŘI STRÍDAVÉ PÉČI O DÍTĚ¹

PAVLÍNA VONDRÁČKOVÁ²

Abstract: Tax Benefits for Alternating Custody

The paper discusses the issue of alternating custody under Czech law both from the point of view of civil law and especially from the point of view of tax law. The author focuses especially on the gaps in law pertaining to the tax benefits available to parents having alternating custody of their children and presents some recommendations *de lege ferenda*. The article also focuses on the issue of single-household custody and the resulting private law and tax law consequences.

Keywords: alternating custody; exclusive custody; joint custody; tax benefit; single-household arrangement; tax administrator; court decision

Klíčová slova: střídavá péče; výlučná péče; společná péče; daňové zvýhodnění; společně hospodařící domácnost; správce daně; rozhodnutí soudu

DOI: 10.14712/23366478.2022.51

ÚVOD

Rodinné právo rozhodně nepatří mezi méněcenné právní obory, nýbrž naopak s ohledem na společenské trendy stále nabývá na významu i v oblastech, o kterých by před několika málo lety nemohlo být vůbec uvažováno. Mám tím na mysli judikaturu Soudního dvora Evropské unie a Ústavního soudu České republiky akcentující práva stejnopohlavních párů v rodinných záležitostech. Rodinné právo není izolované a má přesah i do práva veřejného, což bývá zejména v daňové oblasti často podceňováno. Opatrovničtí soudci by pro účely zjišťování životní úrovně rodičů a stanovení výživného na děti měli minimálně disponovat znalostmi zákona o daních z příjmů.³ V rámci své praxe jsem si povšimla, že opatrovničtí soudci ne vždy disponují

¹ Tento článek byl vytvořen v rámci programu Cooperatio/Laws realizovaného na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v roce 2022.

² Autorka je odbornou asistentkou Katedry finančního práva a finanční vědy Právnické fakulty Univerzity Karlovy a současně advokátkou. Ve své odborné praxi se dlouhodobě zaměřuje mj. na rodinné právo a má mnoho zkušeností s opatrovnickými spory týkajícími se úpravy péče a výživného včetně daňových konsekvencí.

³ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

potřebnými znalostmi z daňověprávní oblasti, zejména že ne vždy správně chápou obsah institutu „samostatný základ daně“ a též problematiku, co je a co není předmětem daňového přiznání.

Hypotézou tohoto článku je, že při rozhodnutí soudu při určení střídavé péče o nezletilé děti je vyřešena problematika výživného, ale i s tím související otázky, jako je zejména uplatnění daňového zvýhodnění na nezletilé dítě, resp. že daňověprávní úprava dostatečným způsobem reflektuje úpravu péče danou soudním rozsudkem. V případě, že tato hypotéza nebude potvrzena, bude formulována právní úvaha, jakým směrem by se mohla právní úprava ubírat.

Vzhledem ke vzrůstajícímu trendu, kdy opatrovnické soudy při rozhodování o péči o nezletilé děti volí střídavou péči a soudci často argumentují tím, že jde v zásadě o srovnatelnou úpravu, jako je výlučná péče s rozšířeným stykem, zaměřuje se tento článek i na občanskoprávní aspekty a hodnotí, jaké jsou daňové dopady. S ohledem na komplexnost tématu a praktickou využitelnost článků upozorňuje na základní kritéria, ze kterých soudy při svém rozhodování o střídavé péči zpravidla vycházejí. Strohost právní úpravy občanského zákoníku zabývající se poměry mezi rodiči a dětmi odůvodňuje upozornit na relevantní judikaturu týkající se střídavé péče a sumarizovat základní rozhodnutí vztahující se k této problematice. Byť se článek zaměřuje na péči střídavou, je pro úplnost třeba zmínit i další formy péče o děti, které však v praxi z daňového hlediska nečiní tak významné problémy jako péče střídavá.

Téma tohoto článku je multioborové, a proto se článek zaměřuje jak na občanskoprávní problematiku, tak na s ní související daňověprávní otázky. Cílem článku je též zhodnotit vhodnost daňověprávní úpravy daňového zvýhodnění při střídavé péči rodičů, nikoli však při jiných formách péče, neboť u nich nedochází k tak častým problémům a rozporům jako u péče střídavé.

Vědeckými metodami uplatněnými v tomto článku je metoda deskriptivní a analyticko-syntetická.

1. FORMY PÉČE O DĚTI A VÝŽIVNÉ

Podle ustanovení § 907 občanského zákoníku⁴ existují tři základní formy péče o děti (pomineme-li svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte).

Jedná se o **péči společnou**, kdy dítě není svěřeno konkrétnímu rodiči, ale oba rodiče pečují o dítě shodně jako před svým rozchodem a jejich styk s dítětem není nijak upraven. Podmínkou pro tento typ péče je souhlas obou rodičů. Soud nemůže společnou péči rodičům nařídit a měl by mít při schvalování dohody rodičů dostatečně osvědčeno, že mezi nimi neexistují spory týkající se dítěte a jeho výchovy, neboť dohoda rodičů nemůže být ve zjevném rozporu se zájmem dítěte. Výživné na dítě v režimu společné péče není zpravidla určeno, jen, pokud se na něm rodiče dohodnou. Pokud by měli rodiče mezi sebou spor o výživné, pak to soudu indikuje, že rodiče nemají ve všem

⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

shodu, a proto není společná péče vhodným řešením. Soud by se v takovém případě měl zabývat určením jiné formy péče o dítě. Je nepochybné, že společná péče rodičů je uplatnitelná u dobře kooperativních rodičů, kteří jsou součinní a mají k výkonu společné péče o dítě vhodné podmínky (např. společné či blízké bydliště, nebo jde o dítě věku blízkého se dospělosti, kdy faktická péče rodičů je vykonávána zcela minimálně, neboť dítě tráví většinu času např. z důvodu studia mimo bydliště).

Další, dlouhodobě tradiční formou péče je **výlučná péče** jednoho z rodičů, který o dítě převážně fakticky pečuje, přičemž druhý rodič neztrácí svou rodičovskou odpovědnost, a tedy i vliv na dítě a právo styku s ním. Ohledně výlučné péče často v praxi převládá nesprávný mýtus, že rodič, kterému je určena výlučná péče o dítě, má právo rozhodovat bez vědomí a souhlasu druhého rodiče o všech záležitostech dítěte, a dokonce i o styku s druhým rodičem, není-li upraven soudním rozhodnutím. Rodiče tak mnohdy vedou boj o výlučnou péči v představě, že si tím zajistí preferenční postavení nad druhým rodičem. Na druhou stranu nezřídka bývá požadavek rodiče na určení střídavé péče odůvodněn snahou eliminovat povinnost úhrady výživného na dítě druhému rodiči. Při střídavé péči totiž nemusí být výživné rodičům, kteří mají obdobnou životní úroveň, soudem určováno, resp. je stanoveno pouze rodiči, který má vyšší životní úroveň. To je odůvodněno právem dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů.

Poslední dobou převládá u opatrovnických soudů trend nařizovat výlučnou péči s tzv. rozšířeným stykem např. v rozsahu od středy sudého týdne do pondělí lichého týdne a dále v lichém týdnu od středy do pátku. Prázdninový styk bývá opatrovnickými soudy již běžně rozdělován spravedlivě mezi oba rodiče. Tato úprava styku se svým rozsahem přibližuje režimu střídavé péče. Soudy z tohoto důvodu často při stanovení péče argumentují tím, že rozšířený styk představuje rovnocennou alternativu asymetrické střídavé péči. S tímto závěrem však nelze bez dalšího souhlasit, jak bude dále níže objasněno. Dalším nesprávným předpokladem rodičů usilujících o výlučnou péči je, že mohou výživné hrazené na dítě druhým rodičem spotřebovat bez participace povinného rodiče, tedy že mohou o nákladech dítěte rozhodovat sami a nemusí nerezidenčnímu rodiči předkládat vyúčtování výživného. **Výživné je součástí jmění dítěte, a proto podléhá právu na vyúčtování. Rodič, který s výživným hospodáří, tak musí činit s péčí řádného hospodáře. Ačkoli to v praxi nebývá příliš aplikováno, je nepochybné, že rodič hradící výživné, má právo na vyúčtování toho, jak s jím zasílanou finanční částkou bylo druhým rodičem naloženo. Je však namístě, aby nerezidenční rodič své právo na vyúčtování uplatňoval účelně a přiměřeně a nestalo se pouhým nástrojem jeho šikany vůči druhému rodiči.**

Třetím typem péče je **péče střídavá**, kdy se rodiče ve stanoveném intervalu střídají o faktickou péči o dítě. Faktická péče bývá v zahraničních, zejména anglosaských právních úpravách často označována jako péče fyzická (*physical custody*), vedle které se uplatní péče právní, jež odpovídá našemu institutu rodičovské odpovědnosti. Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění.

Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.⁵

Při rozhodování soudů v opatrovnických věcech již dávno neplatí, že je nezletilé dítě primárně svěřováno do výchovy matky, jak bylo obvyklé v době minulé. Podle judikatury Ústavního soudu jsou obecné soudy povinny rozhodovat v souladu s principem nezávislosti rozhodování soudní moci, s ohledem na zjištěný skutkový stav a s přihlédnutím k nezastupitelné osobní zkušenosti, vyplývající z bezprostředního kontaktu s účastníky řízení a znalosti vývoje rodinné situace tak, aby byl chráněn **nejlepší zájem dítěte, který předchází zájmu a přání jeho rodičů**. Základními ústavněprávními kritérii pro rozhodování o úpravě výchovy k nezletilým dětem, které vymezil Ústavní soud ve svém judikatuře (např. nálezu sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014, nálezu sp. zn. III. ÚS 149/20 ze dne 6. 4. 2020, nálezu sp. zn. II. ÚS 1338/20 ze dne 3. 3. 2020), zejména náleží:

- existence pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěření do péče,
- míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče konkrétní osoby,
- schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby,
- a v neposlední řadě i přání dítěte.

Zájem a potřeby dítěte je třeba posuzovat v každém jednotlivém případě samostatně a dbát na minimalizaci zátěže a negativních důsledků na dítě, jak zdůraznil Výbor OSN pro práva dítěte ve svém komentáři k čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Byť není komentář Výboru OSN pro práva dítěte právně závazný, je soudní praxí respektován a je na něj odkazováno i v judikatuře Ústavního soudu. Podle Výboru OSN pro práva dítěte je „*koncept nejlepšího zájmu dítěte flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností na straně konkrétního dítěte.*“⁶ Podle komentáře Výboru OSN pro práva dítěte k čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte představuje nejlepší zájem dítěte komplexní a dynamický systém obsahující tři složky:

1. **základní právo dítěte**, aby byl jeho nejlepší zájem posouzen a bylo k němu přihlédnuto
2. **základní interpretační princip** (je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, zvolí se ten, který nejefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte) a
3. **procesní pravidlo** (kdykoliv se přijímá rozhodnutí, které by mohlo ovlivnit dítě, je třeba posuzovat, jaké pozitivní či negativní dopady na dítě může toto rozhodnutí mít).

Při zvažování nejlepšího zájmu dítěte musí obecné soudy brát zřetel na to, že jde o hledisko přední, nikoli však jediné. Přestože je mu třeba vždy přiznat vysokou prioritu, může být v konfliktu s jinými oprávněnými zájmy (zájmy rodičů, dalších dětí apod.), v důsledku čehož je při jeho používání nezbytný určitý stupeň flexibility, umožňující

⁵ Ustanovení § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶ Nález sp. zn. I. ÚS 1708/14 ze dne 18. 12. 2014.

nalézt řešení uvedeného konfliktu v závislosti na konkrétních okolnostech. Za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte musí být shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita v tomto směru nedopadá jen na samotné účastníky, ale také na obecný soud, který se s tímto hlediskem musí ve všech svých rozhodnutích vypořádat (srovnej nálezn. sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 17). Pokud jde o kritérium přání dítěte, za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je třeba jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoli na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů. Při jeho hodnocení musí zohlednit věk, rozumovou a emocionální vyspělost nezletilého dítěte a zvažovat míru objektivitu (nezávislosti) jeho postoje. Kromě jiného by měl být jeho postoj (zejména u mladších dětí) zjišťován formou nepřímých otázek.

Ve vztahu k právu nezletilého dítěte být slyšen se uplatní § 867 odst. 2 občanského zákoníku *in fine*, podle něhož se o dítěti starším dvanácti let má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Tím není řečeno, že obecný soud je za situace, kdy zjišťuje postoj (přání) nezletilého dítěte staršího dvanácti let, vždy povinen přistoupit k jeho slyšení přímo při soudním jednání, aniž by mohl zohlednit skutková zjištění z již provedeného dokazování (zejména zjištění jeho postoje prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím opatrovníka) či další specifické okolnosti daného případu (kupříkladu hrozba psychické újmy nezletilého dítěte ze slyšení před soudem). Míru rozumové a emocionální vyspělosti nezletilého dítěte je totiž nutné posuzovat případ od případu. Nelze ani vyloučit, že schopnost vyjádřit se ke svému budoucímu výchovnému uspořádání bude, s ohledem na tuto vyspělost, dána i u dítěte mladšího. Věk dvanácti let nicméně představuje nejzazší možnou hranici, kdy už dítě je schopné uceleně prezentovat bez větší újmy svůj názor před soudem.⁷

Zásadním judikátem Ústavního soudu, který přinesl novou optiku na úpravu péče rodičů o nezletilé děti a bývá často odbornou i laickou veřejností ve vztahu ke střídavé péči označován za „přelomový“ se stal nálezn. Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, ve kterém Ústavní soud judikoval, že: „*nejlepším zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů, a pokud jsou splněny veškeré zákonné podmínky (tj. oba rodiče jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o zdraví dětí a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah), tak je svěřením dětí do střídavé péče pravidlem, nikoliv výjimkou.*“⁸

Tento nálezn. byl následně hojně citován a doplňován či zpřesňován v dalších obdobných rozhodnutích i nálezech, např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014, který stanoví: „*Jsou-li u všech osob, jež o svěřením dítěte do péče jeví upřímný zájem, naplněna stejnou měrou relevantní kritéria, je žádoucí dítě svěřit do společné či střídavé výchovy těchto osob či přijmout opatření, která takový postup v budoucnu umožní. Jen takto jsou zajištěny podmínky pro všestranný rozvoj dítěte a jen takovým postupem*

⁷ Nálezn. sp. zn. II. ÚS 2866/17 ze dne 28. 2. 2018.

⁸ Nálezn. sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014.

*lze minimalizovat zásah do rodinného života dítěte i o jeho svěření do péče usilujících osob.*⁹

Ústavní soud podpořil presumpci střídavé péče nálezem sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014, ve kterém uvedl: „*pokud oba rodiče projevují o dítě skutečný zájem a chtějí jej mít v péči a zároveň oba naplňují relevantní objektivní kritéria ve zhruba stejné míře, čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vytváří presumpci ve prospěch střídavé péče. Tuto presumpci lze vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody, mající oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte.*“¹⁰

Kritéria vymezená Ústavním soudem při preferenci střídavé péče byla veřejností notně kritizována, neboť při striktním výkladu mohla v zásadě vést k vyloučení aplikace dalších možných forem péče. Proto Ústavní soud své dosavadní závěry korigoval nálezem sp. zn. sp. zn. I. ÚS 1234/15 ze dne 12. 8. 2015, ve kterém uvedl: „*Z některých předchozích nálezů Ústavního soudu sice vyplývá, že střídavá péče by měla být pravidlem, ovšem jen za předpokladu, že jsou splněny veškeré zákonné podmínky, tzn. že jsou oba rodiče stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o zdraví dětí a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, jestliže tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, a je proto v nejlepší zájmu dítěte. Tyto zákonné podmínky však nutně nemusí nastat v každém zkoumaném případě, a má-li být rozhodnuto o střídavé péči, musí být jejich existence v řízení jednoznačně prokázána.*“¹¹

Ústavní soud v uvedeném rozhodnutí mj. zpřesnil, že je třeba při určování péče preferovat toho rodiče, který nebude bránit dítěti v kontaktu s jemu blízkými osobami (sourozenci a dalšími členy domácnosti), jakož i, že nelze slepě přejímat znalecká doporučení formy péče, neboť jde výlučně o otázku právní, ke které se může vyjadřovat toliko soud. K tomuto viz např. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1894/17 ze dne 18. 7. 2017, ve kterém se uvádí: „*K rozhodnutí v rozporu se závěry znaleckého posudku Ústavní soud uvádí, že znalec je oprávněn se vyjadřovat pouze k odborným skutkovým otázkám – právní hodnocení skutkového stavu přísluší výlučně soudu. Přitom naplnění podmínek pro nařízení střídavé péče je otázka právní, proto doporučení nalkyně o vhodnosti střídavé péče není pro soud závazné.*“

Rovněž v nálezu sp. zn. II. ÚS 2224/14 ze dne 9. 12. 2014 Ústavní soud zjemnil své předchozí závěry vztahující se ke kritériím střídavé péče uvedením: „*v případě soudních rozhodnutí v tak individualizovaných věcech, jakými jsou spory o úpravu výchovných poměrů nezletilých dětí, lze stěží hovořit o precedenční závaznosti jejich závěrů, tím méně je možné vymezit obecná kritéria, jejichž naplnění pak vždy, bez ohledu na konkrétní okolnosti projednávaného případu, nutně musí vést k uložení vybraného výchovného opatření. Za taková nelze považovat ani výše předestřená ústavněprávní kritéria a požadavky pro svěřování dětí do péče, neboť ta představují toliko referenční kritéria, jež musí obecný soud rozhodující o svěření nezletilého dítěte do péče vždy vzít*

⁹ Nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014.

¹⁰ Nález sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014.

¹¹ Nález sp. zn. I. ÚS 1234/15 ze dne 12. 8. 2015.

*do úvahy a jejich naplnění zkoumat s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu.*¹²

Ani splnění veškerých výše uvedených kritérií však automaticky neznamená, a ani nemůže znamenat, že střídavá péče bude nařízena, jak uvedl Ústavní soud ve svém rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 773/18 ze dne 31. 8. 2018.¹³

Jelikož základním pravidlem při určování péče o dítě je jeho prvořadý zájem, důvodem pro vyloučení střídavé péče může být negativní vztah dítěte k přítelkyni, příteli, manželce či manželovi jednoho z rodičů. Tento negativní vztah bude překážkou střídavé péče jen tehdy, je-li setrvalý a intenzivní, není-li výsledkem manipulace s dítětem, ale výsledkem dlouhodobého vnímání dítěte, a přinesla-li by střídavá péče negativní důsledek, že by se děti pravidelně setkávaly s osobou, k níž mají hluboký záporný vztah. Toto hledisko se neuplatní, pokud rodič dokáže zajistit takový průběh střídavé péče, při kterém děti nepřijdou do pravidelného kontaktu s osobou, k níž mají negativní vztah.¹⁴

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2611/20 ze dne 22. 12. 2020 Ústavní soud uvedl, že svěřením dítěte do střídavé péče za situace, kdy oba rodiče naplňují ústavním soudem vymezená ústavněprávní kritéria zhruba stejnou měrou, není nutně vždy automatickým řešením, neboť obecné soudy jsou povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria, vyžadují-li to specifické okolnosti případu, která s ohledem na povinnost respektovat a hájit nejlepší zájem nezletilého dítěte brání jeho svěřením do střídavé péče, a tedy vyvracejí onu presumpci ve prospěch střídavé péče. Jde např. o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte střídavá péče pro dítě představovala nepřiměřenou zátěž (např. je-li dotčené dítě emočně labilní, je vysoce fixováno pouze na jednoho z rodičů, vyžaduje speciální a intenzivnější péči či pozornost, trpí poruchou autistického spektra apod.). Stejně tak lze uvažovat ve výjimečných případech o nesvěřením dítěte do střídavé péče tehdy, kdy rodiče, již jinak naplňují relevantní kritéria ve zhruba stejné míře, žijí ve velké vzdálenosti od sebe, a to zejména, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte či jeho rozvoj prostřednictvím mimoškolních aktivit nebo rozmělnit jeho vazby v daném sociálním prostředí.¹⁵

Ústavní soud v rámci své rozhodovací praxe řešil i otázku nekomunikace rodičů jako překážku střídavé péči a uzavřel, že ve výjimečných případech může být nevhodná komunikace mezi rodiči důvodem bránícím svěřením dítěte do střídavé péče. Nevhodnou komunikaci mezi rodiči je však nutné odlišit od nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí, který přípustným důvodem není. Stejně tak legitimním důvodem pro odepření střídavé péče nemůže být ochrana práv druhého rodiče, neboť ten žádné silnější právo k péči o děti nemá. Pouhá absence komunikace mezi rodiči či její zhoršená kvalita nemůže vést k vyloučení střídavé výchovy, neboť v takovém případě by se jednalo v podstatě o ústupek vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje „boj o dítě“, případně trýznění druhého rodiče prostřednictvím dítěte. Vyloučením střídavé péče pouze na zá-

¹² Nález sp. zn. II. ÚS 2224/14 ze dne 9. 12. 2014.

¹³ Nález sp. zn. IV. ÚS 773/18, ze dne 31. 8. 2018.

¹⁴ Nález sp. zn. III. ÚS 2396/19 ze dne 29. 10. 2019.

¹⁵ Nález sp. zn. IV. ÚS 2611/20 ze dne 22. 12. 2020.

kladě nevhodné komunikace by se otevíral prostor ke zneužití postavení rodiče, který měl doposud dítě svěřeno do péče.¹⁶

S určením formy péče je spojeno též určení výživného. Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby dítěte a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče.¹⁷ Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.¹⁸ Podle současné právní úpravy se nebere zřetel toliko na odůvodněné potřeby dítěte, ale i na životní úroveň povinného rodiče.¹⁹ V případě, že si může povinný rodič uplatnit na dítě, na které hradí výživné, daňové zvýhodnění, nemusí to být v jeho rozpočtu zanedbatelná položka, a proto se nelze divit, že mezi rodiči často dochází ke sporům o její uplatnění.

2. UPLATNĚNÍ DAŇOVÉHO ZVÝHODNĚNÍ NA DÍTĚ PŘI STRÍDAVÉ PĚČI

Jak je ze shora uvedeného výběru soudní judikatury patrné, střídavá péče je velmi aktuální otázkou, byť statisticky stále převládá svěřování dítěte do péče jednoho rodiče. Nicméně institut střídavé péče je opatrovníckými soudy v rostoucí míře využíván a lze očekávat, že v budoucnu bude spíše narůstat. Péče rodičů o děti a s tím spojená právní úprava se netýká pouze soukromého práva, jak by se mohlo na první pohled jevit, nýbrž má i přesah do práva veřejného, zejména v daňové oblasti.

Daňové zvýhodnění z teoretického hlediska náleží mezi ostatní konstrukční prvky týkající se samotné daně. Jedná se o prvek, který snižuje výši daně.²⁰

Zákon o daních z příjmů,²¹ ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 35c umožňuje rodiči, se kterým žije vyživované dítě ve společné hospodářící domácnosti, uplatnit nárok na daňové zvýhodnění, který není z hlediska jeho výše zanedbatelný. Podle platné právní úpravy si může poplatník vyživující dítě ve společné hospodářící domácnosti na území členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor uplatnit daňové zvýhodnění ve výši 15 204 Kč na jedno dítě, ve výši 22 320 Kč na druhé dítě a ve výši 27 840 Kč na třetí a každé další dítě, pokud neuplatňuje daňové zvýhodnění v souvislosti s investiční pobídkou. Jedná-li se o dítě, kterému je přiznán nárok na průkaz ZTP/P, zvyšuje se na ně částka daňového zvýhodnění dokonce na dvojnásobek.

Zákon o daních z příjmů považuje za vyživované dítě vlastní, osvojení, dítě v péči, která nahrazuje péči rodičů, dítě, které přestalo být u tohoto poplatníka z důvodu nabytí plné svéprávnosti nebo zletilosti v pěstounské péči, dítě druhého z manželů, vlastního vnuka nebo vnuka druhého z manželů, pokud jeho rodiče nemají dostatečné příjmy,

¹⁶ Nález sp. zn. I. ÚS 1551/14 ze dne 30. 12. 2014.

¹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 915.

¹⁸ Tamtéž, § 913.

¹⁹ NOVOTNÝ, P. – IVIČÍČOVÁ, J. – SYRŮČKOVÁ, I. – VONDRÁČKOVÁ, P. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Praha: GRADA Publishing, 2014, s. 81.

²⁰ KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 162.

²¹ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

z nichž by mohli daňové zvýhodnění uplatnit. Z uvedeného je patrné, že zákon o daních z příjmů diskriminuje nesezdané poplatníky (druh–družka), kdy druh si na rozdíl od manžela nemůže uplatnit daňové zvýhodnění na dítě družky. Daňové zvýhodnění je možné uplatnit na dítě, pokud je:

a) nezletilým dítětem,

b) zletilým dítětem až do dovršení věku 26 let, jestliže mu není přiznán invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně a

1. soustavně se připravuje na budoucí povolání;
2. nemůže se soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo
3. z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

Podmínkou, aby si rodič mohl uplatnit daňové zvýhodnění na dítě, je, že musí dosahovat příjmy ze závislé činnosti nebo ze samostatné činnosti alespoň ve výši šestinásobku minimální měsíční mzdy (pro rok 2022 musí příjmy rodiče překročit částku ve výši 97 200 Kč).

Další významnou podmínkou, která musí být pro uplatnění slevy na dítě splněna, je existence *společně hospodařící domácnosti dítěte a daňového poplatníka*.

Uvedené daňové zvýhodnění se uplatňuje formou slevy na dani, daňového bonusu nebo slevy na dani a daňového bonusu. Uplatnění příslušné alternativy je odvislé od poměru mezi výší daňového zvýhodnění a vypočtenou daní. Je-li vypočtená daň vyšší než daňové zvýhodnění, uplatní se sleva na dani. Pokud je vypočtená daň nulová, představuje celé daňové zvýhodnění daňový bonus, a sleva na dani se tak neuplatní. Je-li vypočtená daň nižší než daňové zvýhodnění, pak se jedná do výše vypočtené daně o slevu na dani a část daňového zvýhodnění převyšující vypočtenou daň představuje daňový bonus. Vyživuje-li poplatník více dětí, pak je daňové zvýhodněn. O pořadí (pozici) vyživovaných dětí pro účely aplikace daňového zvýhodnění rozhoduje poplatník, který daňové zvýhodnění uplatňuje. Je však třeba respektovat pravidlo, že je-li v jedné společně hospodařící domácnosti více vyživovaných dětí, posuzují se pro účely § 35c odst. 1 zákona o daních z příjmů dohromady. To lze interpretovat tak, že v každém kalendářním měsíci číselná řada pro pořadí dětí ve společně hospodařící domácnosti musí začínat číslem 1. Daňové zvýhodnění na společně vyživované děti nemusí uplatňovat pouze jeden z rodičů, nýbrž si mohou vyživované děti pro účely uplatnění daňového zvýhodnění „rozdělit“. Musí však respektovat pravidlo § 35c odst. 9 zákona o daních z příjmů stanovící, že vyživuje-li dítě v jedné společně hospodařící domácnosti více poplatníků, může daňové zvýhodnění uplatnit ve zdaňovacím období nebo v tomtéž kalendářním měsíci zdaňovacího období jen jeden z nich. Současná právní úprava tak neumožňuje rozdělit si daňové zvýhodnění mezi vyživující rodiče poměrně v jednom kalendářním měsíci.

V případě, že rodiče nežijí ve společně hospodařící domácnosti (např. po rozvodu, rozvodu), uplatnění daňového zvýhodnění na dítě náleží pouze rodiči, který s dítětem žije ve společně hospodařící domácnosti.

V souvislosti s uplatněním daňového zvýhodnění na vyživované dítě je zásadní posouzení pojmu „*společně hospodařící domácnost*“. Tento pojem nemá oporu v platném

občanském zákoníku, jak tomu bylo v minulosti, kdy zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, vymezoval ve znění účinném do 31. 12. 2013 v § 115 pojem „domácnost“. Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník²² uvedený pojem nepřevzal, bylo nutné s účinností od 1. 1. 2014 do zákona o daních z příjmů doplnit ustanovení § 21e odst. 4 vymezující pro účely daní z příjmů společně hospodařící domácnost. Společně hospodařící domácnost zákon o daních z příjmů definuje jako **společenství fyzických osob, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby**. Společně hospodařící domácnost mohou v zásadě tvořit jakékoli fyzické osoby bez ohledu na jejich vzájemný rodinný vztah jako osob blízkých. Podstatným znakem je jejich spolužití, které je možné objektivně zohlednit jako *trvalého charakteru a společně podílení se na úhradě nákladů na jejich potřeby*.

Z důvodů absence definice pojmu společně hospodařící domácnost v občanském zákoníku a s ohledem na praxi uplatňování daňového zvýhodnění na děti zejména při aplikaci střídavé péče, vnímala finanční správa potřebu tento pojem blíže objasnit v Pokynu GFŘ D-22²³ k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 6. 2. 2015. Pokyn GFŘ D-22 vychází z premisy, že při rozhodnutí soudu o svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů může být dítě z daňového hlediska posuzováno pouze jako příslušník jedné společně hospodařící domácnosti a daňové zvýhodnění může uplatnit každý z rodičů ve zdaňovacím období pouze po dobu, ve které je dítě příslušníkem jeho společně hospodařící domácnosti, tj. po několik kalendářních měsíců.

Z obsahu Pokynu GFŘ D-22 vyplývá správná premisa finanční správy, že se opatrovnícký soud v rozsudku o péči nebude zabývat vymezením, kterému z rodičů vzniká společně hospodařící domácnost. Opatrovnický soud ani na výslovný návrh některého z rodičů nebude určovat, který z rodičů má při stanovení střídavé péče právo uplatnit si daňové zvýhodnění v konkrétním kalendářním měsíci. Opatrovnický soud to nemůže vymežit v petitu rozsudku a nebude tak činit ani v jeho odůvodnění. Je tedy naprosto mylné očekávat od opatrovníckých soudů, že budou suplovat nedostatek právní úpravy v daňových zákonech určování, který z rodičů bude naplňovat podmínky společně hospodařící domácnosti s dítětem. Stejně tak není podle mého názoru možné přenášet na rodiče povinnost se o uplatnění daňového zvýhodnění dohodnout, resp. se domáhat určení společně hospodařící domácnosti opatrovníckým soudem v rámci návrhového řízení o rodičovských neshodách. Jedinou možnou cestou je precizace zákona o daních z příjmů tak, aby odpovídala běžné praxi a společenské poptávce.

Za pozornost stojí, že samotná finanční správa ve svém Pokynu GFŘ D-22 uvádí, že při určení společně hospodařící domácnosti není rozhodné, v jakých časových intervalech se oba rodiče v péči o dítě střídají. Je tedy legitimní otázkou, na základě jakých kritérií by měl opatrovnícký soud určovat, kde dítěti vzniká společně hospodařící domácnost, navíc za situace, kdy budou rodiče realizovat naprosto symetrickou střídavou péči.

²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²³ Generální ředitelství. Pokyn GFŘ D-22 k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů [online]. 6. 2. 2015 [cit. 2022-08-22]. Dostupné na: https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-zakony/Pokyn_GFŘ_D-22.pdf.

Finanční správa tak nesprávně přenáší odpovědnost na rodiče a nutí je k dohodě. Je však zjevné, že pokud se rodiče nejsou schopni dohodnout o základních záležitostech týkajících se jejich dítěte v oblasti péče, kterou musí autoritativně určit soudy, pak nelze očekávat jejich dohodu v dalších záležitostech, byť při uplatnění daňového zvýhodnění mohou být motivováni získáním finanční úlevy. Uvedený daňový pokyn je vnitřně rozporuplný. Daňový pokyn tvrdí, že daňové zvýhodnění na dítě svěřené do střídavé péče rodičů si může rodič uplatnit ve zdaňovacím období pouze po dobu, ve které je dítě příslušníkem jeho společně hospodařící domácnosti, tj. po několik kalendářních měsíců. Tímto výrokem finanční správa připouští, že dítě může být při aplikaci střídavé péče příslušníkem několika společně hospodařících domácností. V rozporu s touto premisou finanční správa v Pokynu GŘ D-22 výslovně uvádí, že „osoba (dítě) může být ale příslušníkem pouze jedné společně hospodařící domácnosti“. Tento závěr je nepochybně neodůvodnitelný a chybný. Mají-li rodiče srovnatelné podmínky, pečují-li o dítě ve srovnatelném měřítku, uhrazují-li srovnatelné náklady, má-li pobyt dítěte v jejich domácnosti znaky trvalosti, pak závěr, že jen u jednoho z rodičů je založena společně hospodařící domácnost, je fakticky vadný a nemá oporu v žádném právním předpise.

K tomuto závěru naštěstí dospěla po určitých peripetiích i soudní judikatura. Danou problematikou se zabýval Nejvyšší správní soud v rozsudku NSS č. j. 8 Afs 155/2019-46 ze dne 27. 7. 2021, jakož i Krajský soud v Praze v rozsudku č. j. 51 Af 3/2020-55 ze dne 27. 7. 2022, byť oba rozsudky nelze považovat za zcela objasňující spornou problematiku. Jejich přínosem však je, že apelují na změnu právní úpravy daně z příjmů.

Souzené případy se týkaly shodné problematiky, kdy nezletilá dcera stěžovatele byla svěřena rozhodnutím soudu do péče matky a stěžovatel, který tvrdil, že s ní dcera žije ve společně hospodařící domácnosti, uplatnil na ni daňové zvýhodnění, které mu finanční správa neuznala. Rozsudek Nejvyššího správního soudu na základě řady výkladových metod (jazykového výkladu, historického výkladu, systematického výkladu) dal za pravdu finanční správě, že dítě může být členem pouze jedné společně hospodařící domácnosti. Nejvyšší správní soud připustil, že jazykový výklad zákona o daních z příjmů sice připouští opak, avšak historický a teologický výklad jej vede k jinému závěru. Nejvyšší správní soudu svůj závěr o jedné společně hospodařící domácnosti, který nepokládám za správný, opřel o to, že účelem daňové výhody je, aby ji uplatil pouze jeden z rodičů, bez ohledu na to, zda rodiče spolu žijí nebo nežijí ve společné domácnosti.

Nejvyšší správní soud zdůraznil, že účelem daňového zvýhodnění je primárně daňově podporovat rodinu s dětmi jako celek, a to poskytnutím daňového zvýhodnění jednomu z poplatníků. Pokud se však rodina rozpadne, pak není odůvodnitelné, aby rodiče (či některý z nich) ztratili právo na čerpání daňové úlevy za určitých podmínek, neboť to by znamenalo diskriminaci neúplných rodin, což jistě nebylo cílem zákonodárce. Nejvyššímu správnímu soudu je nutné dát za pravdu, že daňové zvýhodnění na dítě není možné duplikovat, tzn. že si stejnou částku za stejný kalendářní měsíc nemohou uplatnit oba rodiče, neboť by to bylo v rozporu s účelem ustanovení § 35c odst. 9 zákona o daních z příjmů, který zakazuje, aby si daňové zvýhodnění na vyživované dítě v jedné společně hospodařící domácnosti uplatnilo v tomtéž kalendářním měsíci zdaňovacího období více poplatníků.

Nejvyšší správní soud se při výkladu pojmu společně hospodařící domácnost podle mého názoru příliš úzce koncentroval na podstatu sporu, kdy sledoval dodržení pravidla, podle kterého může daňové výhody uplatnit vždy pouze jeden z rodičů bez ohledu na to, zda rodiče spolu žijí nebo nežijí ve společně hospodařící domácnosti. V důsledku tohoto úzkého zaměření Nejvyššímu správnímu soudu unikly širší, významné souvislosti. O povinnosti neduplikovat daňové zvýhodnění u společně nežijících rodičů přitom není žádné polemiky, avšak za nesprávný považují závěr Nejvyššího správního soudu, že vyživované dítě může být členem pouze jedné společně hospodařící domácnosti.

Nejvyšší správní soud přitom sám nevyločil, že podle jiných zákonů může být pojem (společně hospodařící) domácnosti vykládán jinak (např. ve smyslu § 15a odst. 1 písm. b) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění účinném do 17. 12. 2015, v rozsudku NSS ze dne 31. 1. 2019, č. j. 10 Azs 178/2018-37, č. 3869/2019 Sb. NSS). Nejvyšší správní soud zdůraznil, že mohou nastat různé životní situace, ve kterých fakticky může být fyzická osoba členy více domácností. Je-li tomu tak, pak není důvodné popírat existenci více společně hospodařících domácností pro daňové účely, ale je potřebné se zaměřit na precizaci právní úpravy, která nereflexuje uplatňování daňového zvýhodnění na vyživované děti při střídavé péči.

Nejvyšší správní soud v závěru předmětného rozsudku připustil, že dítě ve střídavé péči rodičů bude žít v obou jejich domácnostech a je na rodičích samotných, aby určili, které společně hospodařící domácnosti je dítě členem pro účely zákona o daních z příjmů, a tedy který z rodičů bude uplatňovat daňové úlevy. Nejvyšší správní soud uvedl, že v případě sporu rodičů bude na správci daně, aby určil, se kterým rodičem dítě tráví objektivně více času, případně pokud tráví čas stejně, ve které domácnosti jsou více naplněny její další znaky. Nejvyšší správní soud připustil, že mohou nastat situace, kdy bude velmi obtížné spor mezi rodiči rozhodnout, a proto doporučil, aby zákonodárce upravil pro neúplné rodiny zvláštní pravidla pro uplatnění těchto daňových zvýhodnění.²⁴

Názor Nejvyššího správního soudu, že uplatnění daňového zvýhodnění je právem, a nikoli povinností, a že je tedy na rodičích samotných, zdali se domluví nebo nechají slevu propadnout, nepokládám za patřičný. Rovněž nepovažuji za ekonomicky a administrativně vhodné zatěžovat finanční správu rozhodováním a posuzováním kvantitativně každého z rodičů. Nejvyšší správní soud si je zjevně vědom potřeby precizace právní úpravy pro neúplné rodiny, neboť není možné přenášet odpovědnost na rodiče, kteří si daný typ péče určený opatrovnickým soudem v řadě případů nezvolili a musí se mu přizpůsobit. Podle mého názoru není možné nedostatečnou právní úpravou diskriminovat neúplné rodiny a již vůbec není přípustné přenášet deficit jednoznačně stanovených pravidel pro uplatnění daňového zvýhodnění při střídavé péči na rodiče (požadovat po nich, aby se dohodli) či na opatrovnické soudy rozhodující v civilních věcech. Vymezení podmínek pro uplatnění daňového zvýhodnění na dítě při střídavé péči je jednoznačně úkolem veřejného, a nikoli soukromého práva.

Problematikou společně hospodařící domácnosti se opakovaně zabýval i Krajský soud v Praze ve svém rozsudku č. j. 51 Af 3/2020 ze dne 23. 7. 2021, ve kterém již korigoval své dosavadní závěry a naštěstí připustil, že i v daňové věci **může být jedna**

²⁴ Rozsudek NSS sp. zn. 8 Afs 155/2019-46 ze dne 27. 7. 2021.

osoba trvale členem více společně hospodařících domácností. Krajský soud v Praze v odůvodnění svého rozsudku zdůraznil, že na společně hospodařící domácnost je třeba pohlízet jako na faktický stav soužití více osob, které společně vytvářejí hospodářskou entitu *sui generis*.²⁵ Krajský soud v Praze připustil, že jedna osoba může být trvale členem více takových hospodářských jednotek. Tak tomu bude typicky v situaci, dojde-li ke svěřeni dítěte do společné nebo střídavé péče obou rodičů, ale též v situaci, dojde-li ke svěřeni dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, avšak druhému rodiči je upraven rozšířený styk, jak tomu bylo v řešené věci. Krajský soud v Praze šel se svými úvahami o možnosti uplatnění daňového zvýhodnění dokonce tak daleko, že připustil, aby daňové zvýhodnění uplatňoval i rodič, který nemá vyživované dítě svěřeno do výlučné péče, je-li prokázáno, že o dítě fakticky pečuje např. v rámci rozšířeného styku. Není tedy vyloučeno, aby dítě bylo členem dvou či více domácností svých odděleně žijících rodičů, podstatné je, aby se nejednalo jen o občasně návštěvy, ale skutečně trvalé soužití, třebaže u jednoho z rodičů v poměru k celkové délce roku po dobu kratší než u rodiče druhého. Ani při existenci dvou (či více) společně hospodařících domácností však není možné, aby daňové zvýhodnění čerpali oba poplatníci za stejné kalendářní měsíce (§ 35c odst. 9 zákona o daních z příjmů).²⁶

Přestože Krajský soud v Praze dospěl k závěru, že závěry finanční správy ohledně existence pouze jedné společně hospodařící domácnosti neobstojí, neboť osoba může být členem více domácností, z hlediska výsledku sporu uzavřel, že jeho závěry nemají vliv na zákonnost napadeného rozhodnutí, neboť daňové zvýhodnění nemohou duplicitně po stejnou dobu pobírat oba rodiče. S tímto závěrem se lze samozřejmě plně ztotožnit.

ZÁVĚR

Nyní zbývá odpovědět na otázku, zdali je správný názor uváděný některými soudy, že se v zásadě stírá rozdíl mezi střídavou péčí a rozšířeným stykem. Nejenže je rozdíl zjevný již v povaze péče samotné, kdy střídavá péče je povinností pečujícího rodiče, kdežto styk je pouze jeho právem, které nemusí využít, významné mohou být i finanční dopady v podobě práva uplatnit si daňové zvýhodnění na dítě. U výlučné péče jednoho z rodičů zatím není významného sporu o tom, že je u tohoto rodiče dána společně hospodařící domácnost, byť Krajský soud v Praze v uvedeném judikátu naznačuje, že i u rozšířené péče by mohlo být uvažováno o více společně hospodařících domácnostech. U střídavé péče zatím finanční správa, a potažmo justice přenášejí odpovědnost na rodiče, které nutí k přijetí konsensu. V případě, že se rodiče nedohodnou, může to v konečném důsledku znamenat, že si daňové zvýhodnění neuplatní žádný z nich. Výše daňového zvýhodnění může být pro určitou skupinu rodičů významná

²⁵ Srov. PSUTKA, J. § 698. In: HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. II, Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 100; srov. též usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 1470/2004 ze dne 5. 8. 2005; rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2026/2011 ze dne 19. 2. 2013; a usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1325/2017 ze dne 7. 6. 2017.

²⁶ Rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 51 Af 3/2020-55 ze dne 27. 7. 2022.

a nemožnost jejího uplatnění pro nedohodu s druhým rodičem může materiálně dopadnout na dítě. Finanční správa nutí rodiče, aby žádali opatrovnický soud o nahrazení projevu vůle druhého rodiče v rámci sporu o rodičovských neshodách (tedy určení, kde se nachází společně hospodařící domácnost). To samo o sobě nese rodiči – navrhovatelé, který ve většině případů spíše nebude právně erudován, náklady na právní zastoupení. Daný postup tak opětovně finančně dopadne na životní úroveň nezletilého dítěte. Neochota rodiče k dohodě může být též pokračováním rodičovského konfliktu a může být motivována snahou druhého rodiče poškodit. Tomu by nemělo právo přiznávat oporu.

Podle mého názoru je namístě novelizovat zákon o dani z příjmů a doplnit do něj variantu uplatnění daňového zvýhodnění na dítě, které nesdílí s rodičem pouze jednu společně hospodařící domácnost, nýbrž se nachází ve více společně hospodařících domácnostech. Pravidlo by mělo být co nejjednodušší, aby nezatěžovalo rodiče, kteří spolu mnohdy ani při aplikaci střídavé péče nejsou schopni racionálně komunikovat, ale ani finanční správu posuzováním různých hledisek (např. kvantita péče) či justici. Stanovení střídavé péče bývá často komplikované a zejména u malých dětí bývá péče upravena např. i po dvou dnech. Kvantifikace péče tak může být poměrně složitá a není vyloučeno, že by se musela posuzovat nikoli jen na dny, ale i na hodiny. Kdo nezažil opatrovnické spory, nedokáže si představit, že v rámci nich rodiče řeší i hodinu, o kterou jsou zkráceni v porovnání s druhým rodičem na kontaktu s dítětem. Přijaté pravidlo by tedy mělo vyloučit vznik sporů a zjednodušit posuzování oprávněnosti nároku na daňové zvýhodnění daným rodičem. Je nepochybné, že nikdy nemůže být dosaženo absolutní spravedlnosti, na což poukazuje i Nejvyšší správní soud.

Osobně bych pro zjednodušení navrhovala, aby bylo i nadále reflektováno, že pokud má rodič soudně určenou výlučnou péči, nachází se dítě v jeho společně hospodařící domácnosti, a má tedy právo si plně uplatňovat daňové zvýhodnění. Lze namítnout, že při rozšířeném styku, který je v současné době u opatrovnických soudců velmi populární, se nerezidentní rodič o dítě stará téměř stejnou dobu jako druhý rodič a nad rámec určeného výživného na dítě hradí náklady spojené s jeho péčí v průběhu realizace styku. Je třeba přiznat, že opatrovnické soudy při stanovení výživného nerezidentnímu rodiči ne vždy důsledně promítnou rozsah jeho styku s dítětem do výše výživného, což bývá odůvodňováno právě tím, že styk s dítětem není povinností a nerezidentní rodič jej nemusí využít. Za úvahu stojí nepodcenit nejen tuto otázku, ale právě s ohledem na nemožnost uplatnění daňového zvýhodnění nerezidentním rodičem by mohly být opatrovnické soudy vedeny k tomu, aby tuto daňovou konsekvenci zohlednily i ve výši stanoveného výživného na dítě.

Při stanovení střídavé péče je pak třeba uvážit, zdali bude pro účely možnosti uplatnění daňového zvýhodnění bráno v potaz hledisko kvantita realizované péče rodičem či jiné hledisko. Přikláním se k názoru, že je zatěžující přepočítávat rozsah péče realizované každým z rodičů a že by bylo řešením určit, že každý z rodičů má právo na 50 % z celkové výše daňového zvýhodnění na dítě. V této souvislosti nelze odhlédnout od toho, že střídavá péče nemusí být realizována po celý kalendářní rok, ale pouze po jeho část. Proto stojí za úvahu stanovit výjimku, že si rodiče realizující střídavou péči mohou uplatnit daňové zvýhodnění na dítě ve výši 50 % za každý kalendářní měsíc, počínaje měsícem, ve kterém nabude právní moci rozsudek o svěřeni dítěte do střídavé

péče. Taková právní úprava by dávala i potřebný podklad mzdové účtárně poplatníka k uplatnění části měsíčního daňového zvýhodnění.

Jsem si vědoma, že nejen občanský zákoník, ale i zákon o dani z příjmů preferuje rodiny v uzavřeném manželství a méně již myslí na nesezdané páry, kterých však v rámci společenského trendu výrazně přibývá. Při novelizaci zákona o daních z příjmů by proto nemělo být opomenuto ani odstranění diskriminace pro nesezdané rodiče a umožnit jim například, aby si daňové zvýhodnění na vyživované dítě mohl uplatnit i druh–družka. S ohledem na společenský vývoj a judikaturu Soudního dvora Evropské unie bude pro budoucnost neudržitelné opomenout i stejnopohlavní páry, které jsou zapsány v rodném listu dítěte jako jeho rodiče.

Návrhů pro řešení dané problematiky může být celá řada, ale v každém případě je namístě, aby se finanční správa touto záležitostí začala relevantně zabývat. Rozhodně podle mého názoru není vhodné nechat deficit právní úpravy bez povšimnutí, resp. jej přenechat k rozhodování soudů v každém jednotlivém případě, neboť v důsledku toho by docházelo k zátěži nejen poplatníků (rodičů dítěte) zejména po stránce emoční, ale i finanční správy a justice po stránce materiální. Podle mě je nepřijatelné přenášet odpovědnost za vymezení institutů veřejného práva do sféry práva soukromého.

JUDr. Pavlína Vondráčková, Ph.D.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
vondrack@prf.cuni.cz
ORCID: 0000-0001-8871-3977